

Загалом усі ці ефект можна назвати як людський фактор, який присутній у всіх сферах діяльності. Адже емоційна складова присутня у всіх рішеннях в нашому житті, процес інвестування – не є виключенням. Навіть якщо інвестор діє раціонально, емоції все одно впливають на процес прийняття інвестиційних рішень. Проблема в тому, що інвестиційна діяльність пов'язана з великими доходами і разом з тим з великими втратами коштів. Тому інвесторам потрібно мінімізувати негативний вплив психологічних аспектів у прийнятті інвестиційних рішень.

Література

1. Бескровный И.М. Трехмерная интегрированная модель принятия решений. [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://econf.rae.ru/pdf/2010/01/03afdbd66e.pdf>.
2. Рубцов С. В. Целевое управление корпорациями. Управление изменениями. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 288 с.
3. Білоус Т. Перспективи дослідження та моделювання «обмеженої раціональності» / Т. Білоус // Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. Випуск 412—413.— [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvchu/Filos/2008_412/412-413%5C33.pdf
4. Kristina Levišauskait 'Investment Analysis and Portfolio Management'. Development and Approbation of Applied Courses – 2010. – 166 с.

УДК.336.71

П.М. Чуб.,
канд. екон. наук, доц., доцент кафедри банківської справи,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», e-mail: p.m.chub@gmail.com

ЗОВНІШНЬОБАНКІВСЬКІ МЕТОДИ ЛІКВІДАЦІЇ ПРОБЛЕМНОЇ КРЕДИТНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI

Анотація. Досліджуються переваги та недоліки зовнішньобанківських методів ліквідації проблемної кредитної заборгованості.

Однією із найскладніших проблем, з якими стикаються банки на сучасному етапі розвитку економіки України є неповернення позичальниками виданих кредитів. Після фінансової кризи 2008-2009 рр. проблемні кредити вважаються чи не найбільшим гальмівним чинником розвитку кредитного ринку. Українські банки досі намагаються позбутись докризових обсягів «токсичних» активів у вигляді неповернутих іпотечних, споживчих та корпоративних позик.

Вичерпавши всі можливі способи, включаючи реструктуризацію, повернути кредит і відсотки за його користування, банк змушений вдаватися до ліквідації проблемної кредитної заборгованості. Для цього можуть бути використані внутрішньобанківські та зовнішньобанківські методи.

Якщо застосування внутрішньобанківських методів ліквідації проблемної заборгованості (претензійно-позовна робота, робота з поручителями, списання активу) неможливе, кредитор вдається до зовнішньобанківських методів, до котрих відносять:

- передачу проблемних активів у управління третій особі (колектору) без оптимізації балансу;
- передачу або продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу;
- продаж проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу;
- сек'юритизацію активів.

Передача проблемних активів у управління третій особі (колекторській компанії) як метод управління проблемною заборгованістю став розвиватися не так давно (період початку

економічної кризи в Україні 2008 – 2009 рр.). На сьогоднішній день найбільш поширеною формою співпраці банківських установ і колекторських компаній є передача проблемних портфелів банків для надання послуг з повернення кредитів на комісійній основі. Для цього банк та колекторська компанія укладає угоду, відповідно до котрої колектори проводять роботу з боржниками. Винагорода колекторів стає обумовлений відсоток із погашених боржниками сум – комісія.

Основними характеристиками процесу передачі проблемних активів в управління колекторської компанії, на наш погляд, слід виділити такі: проблемні активи залишаються на балансі банку; значна частина отриманого прибутку залишається колектору як комісійна винагорода; дещо збільшується ліквідність банку за рахунок повернення кредитів.

Ураховуючи всі зазначені вище моменти, банківській установі перш, ніж залучати до співпраці колекторські компанії, слід проаналізувати котрий із методів управління проблемними активами слід використовувати: послуги колекторів чи утримання власної служби по збору проблемної заборгованості.

Одним із методів ліквідації проблемної заборгованості є *зміна кредитора в зобов'язанні або продаж проблемного активу*. Банківська установа відповідно до ст. 512 Цивільного Кодексу України [1] може передати право вимоги по зобов'язанню третій особі. Зазвичай, це відбувається у формі продажу банком заборгованості по кредиту новому кредитору з оформленням договору переуступки права вимоги.

Продаж права вимоги заборгованості можлива з дисконтом. Величина дисконту залежить від багатьох обставин, серед котрих ступінь проблемності кредиту, фінансовий стан позичальника, тощо. Переуступка права вимоги боргу не передбачає отримання згоди позичальника (у відповідності із ст. 516 Цивільного Кодексу України [1] заміна кредитора у зобов'язанні здійснюється без згоди боржника). Відповідно до ст. 514 Цивільного Кодексу України [1] до нового кредитора переходять права первісного кредитора в зобов'язанні в обсязі та на умовах, що існували на момент переходу цих прав, якщо інше не встановлено договором або законом.

Використовуючи даний метод управління проблемними кредитами, банк може повністю або частково компенсувати кошти, що були надані у кредит, тобто значно підвищити ліквідність та вивільнити резервні кошти, позбавитись від малоприбуткових активів, знизити операційні витрати, а також покращити якість кредитного портфелю. Значною перевагою продажу проблемних активів є можливість включати суму дисконту у витрати, зменшуючи при цьому свої прибутки та суму податку на прибуток [2].

Зміна кредитора в зобов'язанні може відбуватися шляхом *продажу проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу*, що згодом можуть передати проблемний портфель колекторським компаніям. Така схема управління проблемними активами пояснюється тим, що в даний час на законодавчому рівні діяльність факторингових компаній, на відміну від колекторських, регулюється чіткіше [3].

Необхідно відмітити, що вказаний метод управління проблемними активами банку використовується не часто. Це пов'язано з тим, що у економічно складні часи, в умовах кризи ліквідності, лише невелика кількість компаній можуть собі дозволити покупку проблемних портфелів, не маючи при цьому впевненості у стовідсотковому поверненні боргів.

Передачу або продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу через механізм SPV як метод управління проблемними активами банківських установ активно використовується у інших країнах. Компанії SPV (*Special purpose vehicle*) – це фінансові організації спеціального призначення, основна мета діяльності котрих полягає у викупі у неплатоспроможних банків проблемних активів, заставного забезпечення та відновленні їх платоспроможності після реалізації пулу проблемних активів за договірною ціною [2]. При використанні даного методу відбувається поліпшення структури кредитного портфелю, вивільняються кошти з резервного фонду.

Варто звернути увагу на поширену в Європі практику застосування зовнішніх методів управління проблемними кредитами. Найбільш дієвим методом виступає продаж активів спеціалізованим фондам. Даний метод досить обмежено використовується в Україні з 2009 р., коли на фінансовому ринку з'явилися кредитні пайові інвестиційні фонди.

Досвід Західної Європи свідчить також про те, що санаційний банк може бути хорошим інструментом вирішення проблеми "токсичних" активів у банківській системі. Так, наприклад, Швеція, витративши на створення санаційного банку близько 4 % ВВП, зуміла подолати економічний спад, викликаний великою кількістю проблемних іпотечних кредитів. Також санаційні банки під час кризи були створені у Франції, Великобританії та Німеччині, де зіграли позитивну роль [4, с.103].

Ще одним методом управління проблемними кредитами банку є *сек'юритизація активів*. Відповідно до Методичних вказівок з інспектування банків сек'юритизація активів – перерозподіл ризиків шляхом трансформації активів банку – позик та інших активів – у цінні папери для продажу інвесторам [5]. Банк емітує цінні папери від власного імені або через дочірні установи, однак такі папери «прив'язуються» до конкретних активів банку – сплата доходу та погашення цінних паперів залежить від отримання банком доходу та основної суми кредитів.

Саме таким органом роботи із проблемними кредитами банків може стати Фонд проблемних кредитів, який буде функціонувати на засадах процесу сек'юритизації активів (такий фонд створено у Казахстані в 2012 році у формі акціонерного товариства). Основне призначення Фонду проблемних кредитів має бути у покращенні якості кредитних портфелів банківських установ, що повинно бути досягнутим через виконання двох функцій:

- інвестиційну: Фонд купляє з дисконтом проблемні борги у банку. Величина дисконту при цьому може варіюватися на рівні 30-50%, що набагато нижче за діючу практику, коли дисконт при продажу банком проблемних кредитів колекторським компаніям досягав 90%.

- реструктуризаційну: Фонд емітує та розміщує структуровані облігації, забезпеченням по яких виступають проблемні кредити [6, с. 270-271].

Таким чином, враховуючи все вищезазначене, переваги і недоліки зовнішньобанківських методів ліквідації можна представити у табличному вигляді (Див. табл.1. Складено на основі [2])

Таблиця 1

Характеристика зовнішньобанківських методів ліквідації проблемної кредитної заборгованості

Зовнішньобанківські методи ліквідації проблемної кредитної заборгованості	Переваги методу	Недоліки методу
Передача проблемних активів у управління третій особі (колектору) без оптимізації балансу	Незначне зростання ліквідності банку за рахунок повернення кредитів	Значна частина прибутку залишається колектору в якості комісійної винагороди; проблемні кредити залишаються на балансі банку
Передача/продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу через механізм SPV	Вивільнення коштів з резервного фонду; оптимізація структури балансу банку	Не передбачає зростання ліквідності
Продаж проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу	Зростання ліквідності банку; поліпшення структури балансу банку; вивільнення резервних коштів; зниження операційних витрат	Далеко не всі факторингові компанії (через кризу ліквідності) можуть купувати проблемні портфелі
Сек'юритизація активів (Фонд проблемних кредитів)	Збільшення ліквідності; оптимізація структури балансу банку	Значні витрати на переведення активів у цінні папери та їх розміщення

Отже, враховуючи всі зазначені вище моменти, банківській установі перш ніж приймати рішення щодо застосування того чи іншого зовнішньобанківського методу

ліквідації проблемної кредитної заборгованості потрібно ретельно проаналізувати їх переваги та недоліки.

Література

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Болгар Т. М. Управління проблемними кредитами вітчизняних банків у сучасних умовах господарювання/ Т. М. Болгар // БІЗНЕСІНФОРМ № 1 – 2014 – С. 248-255.
3. Лисенко Е. Ю. Проблемні кредити банків: сутність, сучасний стан та методи їх регулювання / Лисенко Е.Ю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.global-national.in.ua/archive/8-2015/226.pdf>
4. Бублик Є. О. Інституційні чинники розвитку ринку проблемних активів в Україні / Є. О. Бублик // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 16. – с. 101-104.
5. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Постанова Правління НБУ від 15.03.2004р. № 104
6. Дробніцька О. Р. Проблемні кредити банків: сучасний стан та можливості управління ними через процес сек'юритизації активів / О. Р. Дробніцька // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – с. 267-272.